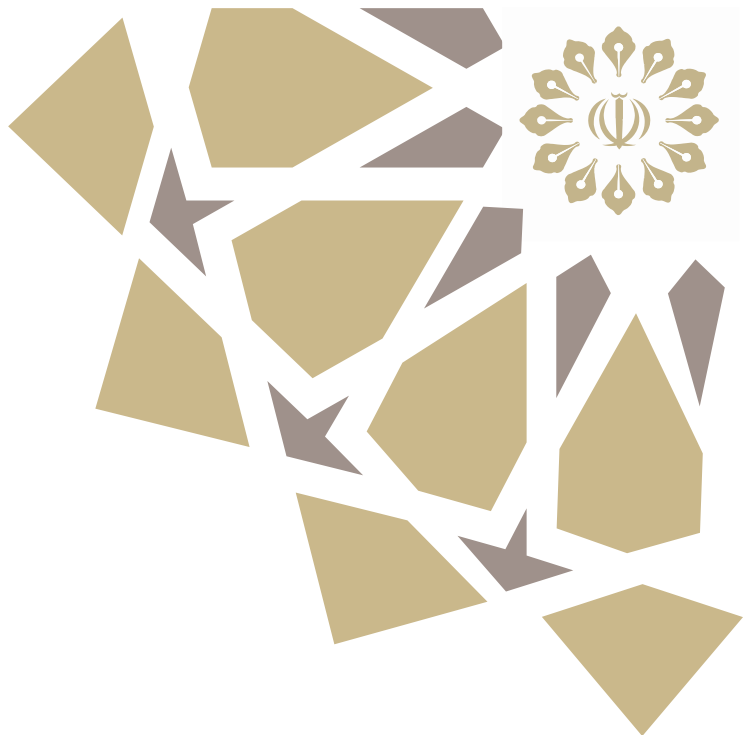

پژوهشکده شورای نگهبان
گزارش استدلالی

نظرات استدلالی شورای نگهبان

در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی

طرح جوانی جمعیت و حمایت از خانواده
(مرحله سوم)

پژوهشکده شورای نگهبان

باسمه تعالی

نظرات استدلالی شورای نگهبان

در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی

طرح جوانی جمعیت و حمایت از خانواده
(مرحله سوم)

تاریخ تصویب: ۱۴۰۰/۰۶/۲۳

کد گزارش: ۱۴۰۰۱۰۲۶

تاریخ نظر شورای نگهبان: ۱۴۰۰/۰۷/۲۴

طرح جوانی جمعیت و حمایت از خانواده (مرحله سوم)

درباره‌ی مصوبه

طرح جوانی جمعیت و حمایت از خانواده در مرحله‌ی نخست در تاریخ ۱۳۹۹/۱۱/۸ مطابق اصل (۸۵) قانون اساسی به تصویب کمیسیون مشترک طرح جوانی جمعیت و حمایت از خانواده‌ی مجلس شورای اسلامی رسید و برای طی مراحل قانونی مقرر در اصل (۹۴) قانون اساسی به شورای نگهبان ارسال شد. شورا با بررسی این مصوبه در جلسات متعدد، برخی از مواد این مصوبه را مغایر با شرع یا قانون اساسی تشخیص داد و نظر خود در این خصوص را به مجلس شورای اسلامی اعلام کرد.

کمیسیون مشترک مجلس شورای اسلامی در راستای مرتفع کردن ایرادات پیشین شورای نگهبان، در تاریخ ۱۴۰۰/۴/۸ اصلاحاتی را در مصوبه‌ی پیشین معمول داشت و مصوبه‌ی مرحله‌ی دوم را به شورای نگهبان ارسال کرد. این شورا با تشکیل جلسات متعدد در تاریخ‌های ۱۴۰۰/۵/۵ و ۱۴۰۰/۵/۶، بررسی مصوبه‌ی اعاده شده را در دستور کار خود قرار داد و برخی از مواد آن را همچنان واجد اشکال تشخیص داد و نظر خود در این خصوص را به رئیس مجلس اعلام کرد.

سپس کمیسیون مذکور، مصوبه‌ی اصلاحی مرحله‌ی سوم را به موجب نامه‌ی شماره ۲۷۸/۵۵۳۱۲ مورخ ۱۴۰۰/۷/۶ به شورای نگهبان ارسال کرد. شورا بررسی مصوبه‌ی اعاده شده را در دستور کار جلسه‌ی مورخ ۱۴۰۰/۷/۲۱ قرار داد و مجدداً مفاد برخی از مواد آن را دارای ابهام شناخت و نظر خود در این مورد را به موجب نامه‌ی شماره ۱۰۲/۲۷۹۴۰ مورخ ۱۴۰۰/۷/۲۴ به مجلس شورای اسلامی منعکس کرد.

«نظرات استدلالی شورای نگهبان در خصوص طرح جوانی جمعیت و حمایت از خانواده
(مرحله سوم)»

ماده ۱-

[در ماده (۱)، عبارت «هماهنگی و نظارت بر اجرای این قانون منطبق با شرایط زیر می‌باشد.» به عبارت «هماهنگی و نظارت بر اجرای این قانون به شرح زیر می‌باشد.» اصلاح گردید.]

...

هماهنگی و نظارت بر اجرای این قانون به شرح زیر می‌باشد.

الف - ...

[در ماده (۱)، در تبصره (۲) بند (الف)، عبارت «رئیس مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه» به «مدیر حوزه‌های علمیه» و عبارت «معاونت مرتبط» به «دستگاه مرتبط» تغییر یافت.]

تبصره ۲- جلسات ستاد حداقل هر سه ماه یک‌بار با حضور اکثریت اعضای ذیل تشکیل می‌شود:

... -

- معاون امور زنان و خانواده ریاست جمهوری یا دستگاه مرتبط

- مدیر حوزه‌های علمیه

... -

[در ماده (۱)، در تبصره الحاقی (۱)، در بند (۲)، واژه «وزارتخانه» به «وزارتخانه‌ها» تغییر و عبارت «ایفای نقش دقیق» حذف و در بند (۶) واژه «برنامه» به واژه «برنامه‌ها» تغییر یافت.]

تبصره الحاقی ۱- وظایف ستاد ملی جمعیت به شرح زیر است:

... -

- تعیین نقش و ایجاد هماهنگی و هم‌افزایی بین وزارتخانه‌ها، سازمان‌ها، نهادها و مجموعه‌های مرتبط با موضوع جوانی جمعیت و خانواده و نظارت بر نقش‌های تعیین شده.

... -

- نظارت بر طرح‌ها، برنامه‌ها و عملکرد ناظر بر اعتبارات مرتبط با این قانون

... -

[تبصره الحاقی (۴) بند (الف) ماده (۱) به شرح زیر اصلاح می‌شود]:
تبصره الحاقی ۴- اعطای کلیه تسهیلات این قانون مشروط به آن است که نرخ باروری شهرستان محل زادگاه پدر یا فرزند، بالای (۲/۵) نباشد. این محدودیت، شامل امتیازات و تسهیلات مذکور در مواد (۶)، (۷)، (۸)، (۱۷)، (۲۲)، (۲۳)، (۲۶)، (۴۰)، (۴۱)، (۴۳)، (۴۹)، (۶۶) و (۶۸) و همچنین مواردی که در قوانین قبلی پیش‌بینی شده است، نخواهد بود.

[ماده الحاقی به شرح زیر اصلاح می‌شود]:

[تبصره (۱) ماده الحاقی حذف می‌شود].

[تبصره (۲) ماده الحاقی حذف می‌شود].

▪ دیدگاه عدم مغایرت

الف) تبصره (۱) پیشین ماده‌ی الحاقی، به صورت مطلق امکان تذکر شوراهای اقماری و شوراهای وابسته به شورای عالی انقلاب فرهنگی نسبت به برنامه‌ها، منشورات و دستورالعمل‌های دستگاه‌های دولتی و الزام دستگاه مربوطه به اصلاح برنامه، منشور و دستورالعمل مطابق تذکر این شوراها را پیش‌بینی کرده بود. شورا از این منظر که شوراهای مذکور هیچ‌گونه صلاحیت اجرایی ندارند و تنها وظیفه‌ی سیاست‌گذاری به‌واسطه و از طریق صحن شورای عالی انقلاب فرهنگی را بر عهده دارند، حکم فوق را مغایر با نظام اداری صحیح موضوع بند (۱۰) اصل (۳) قانون اساسی تشخیص داد. اکنون که مجلس شورای اسلامی در راستای تأمین نظر شورای نگهبان، به کلی تبصره (۱) را حذف کرده است، اشکال سابق بلاموضوع است.

ب) قانون‌گذار در تبصره (۲) سابق ماده‌ی الحاقی، درصدد بیان امکان ارائه‌ی تذکرهای موضوع تبصره (۱) سابق این ماده بود. اما از این حیث که حکم تبصره (۱) واجد اشکال مغایرت با بند (۱۰) اصل (۳) قانون اساسی شناخته شده بود، تبصره (۲) نیز مبنیاً بر اشکال مذکور واجد ایراد اعلام شد. حال که تبصره (۱) و (۲) در اصلاحات این مصوبه حذف شده

است، اشکال پیشین نیز رفع شده است.

▪ دیدگاه عدم ابهام

الف) مطابق حکم تبصره‌ی الحاقی (۴) سابق ماده (۱)، اعطای «کلیه تسهیلات» این مصوبه تنها مختص شهرستان‌های با نرخ باروری زیر (۲/۵) مقرر شده بود. این در حالی بود که اولاً روشن نبود منظور مجلس شورای اسلامی از عبارت «کلیه تسهیلات»، تنها به تسهیلات بانکی مقرر شده در این مصوبه اشاره داشت یا تسهیلات را در معنای لغوی آن به کار برده بود و همه امتیازات مذکور در این قانون را شامل می‌شده است. ثانیاً روشن نبود محروم شدن افراد ساکن در شهرستان‌های با نرخ باروری بالای (۲/۵) از «کلیه تسهیلات»، شامل تسهیلاتی مانند وام ازدواج و مرخصی زایمان که در قوانین قبلی پیش‌بینی شده است نیز می‌شد یا خیر و تبصره از این دو جهت واجد ابهام شناخته شد. اکنون قانون‌گذار در راستای رفع ابهامات فوق، اولاً تبیین کرده است مقصود از «کلیه تسهیلات»، «کلیه امتیازات» مذکور در این مصوبه است و تنها شامل تسهیلات بانکی نیست. ثانیاً تصریح کرده است محرومیت مذکور شامل برخی از امتیازات مذکور در این مصوبه و «امتیازاتی که در قوانین قبلی پیش‌بینی شده است» نمی‌شود. به این ترتیب دو ابهام پیشین منتفی شده است.

ب) مطابق حکم تبصره (۲) پیشین ماده‌ی الحاقی، «مواد (۲۲) ... (۷۱)» این مصوبه مشمول حکم این ماده شمرده شده بود. اما روشن نبود مقصود قانون‌گذار اشاره به دستورالعمل‌های مقرر شده در «مواد (۲۲) ... (۷۱)» مصوبه بوده است یا منظور مقنن اعم بوده و احکام مقرر شده در این مواد از جمله دستورالعمل‌های آن را مشمول حکم ماده‌ی الحاقی قرار داده بود. در نتیجه تبصره (۲) واجد ابهام شناخته شد. اکنون در مصوبه‌ی اصلاحی، اولاً تبصره (۲) حذف شده است. ثانیاً حکم مقرر شده در صدر ماده‌ی الحاقی در این خصوص مبنی بر تکلیف کلیه‌ی دستگاه‌های زیر مجموعه‌ی دولت به گزارش دستورالعمل‌ها، برنامه‌ها و منشورات مرتبط با خانواده، فرزندآوری و جمعیت به مجلس شورای اسلامی و شورای عالی انقلاب فرهنگی، تکلیفی عام است و کلیه‌ی دستورالعمل‌های مرتبط با احکام این قانون را در بر می‌گیرد. بنابراین ابهام پیشین شورا مرتفع شده است.

▪ نظر شورای نگهبان

ماده (۱) و ماده الحاقی، با توجه به اصلاحات به عمل آمده، مغایر با موازین شرع و قانون اساسی شناخته نشد.

***

[ماده (۳) به شرح زیر اصلاح می شود:]

ماده ۳-

به منظور تحقق بند «چ» ماده (۱۰۲) قانون برنامه پنج ساله ششم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران^۱ دولت مکلف است یک قطعه زمین یا واحد مسکونی حداکثر به میزان ۲۰۰ متر مربع منطبق با ضوابط حد نصاب ضوابط تفکیک بر اساس طرح های هادی روستایی و شهری یا طرح های جامع و تفصیلی شهری مصوب برای ساکنین در روستاها یا شهرهای کمتر از ۵۰۰ هزار نفر پس از تولد فرزند سوم و بیشتر به صورت مشترک و بالمناصفه به پدر و مادر، در همان محل بر اساس هزینه آماده سازی فقط برای یک بار به صورت فروش اقساطی با دو سال تنفس و (۸) سال اقساط اعطاء نماید و سند مالکیت، پس از پرداخت آخرین قسط، ظرف حداکثر یک ماه، به مالکین تحویل داده می شود.

[تبصره (۱) ماده (۳) به شرح زیر اصلاح می شود:]

تبصره ۱- برای ساکنین شهرهای بالای ۵۰۰ هزار نفر، زمین یا واحد مسکونی با شرایط مقرر در ماده بسته به اعلام ظرفیت توسط دولت مبنی

۱. ماده (۱۰۲) قانون برنامه پنج ساله ششم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۹۵/۱۲/۲۲ مجمع تشخیص مصلحت نظام: «ماده ۱۰۲- دولت موظف است بر اساس سیاست های کلی جمعیت و خانواده و سند جمعیت مصوب شورای عالی انقلاب فرهنگی با همکاری نهادهای ذی ربط به منظور تقویت و تحکیم جامعه ای خانواده محور و تقویت و تحکیم و تعالی خانواده و کارکردهای اصلی آن با رعایت شاخص های الگو و سبک زندگی اسلامی- ایرانی با ایجاد سازوکارها و تأمین اعتبارات لازم در قالب بودجه سنواتی اقدامات ذیل را به عمل آورد:

الف- ...

چ- ارائه تسهیلات و امکانات ساخت و اجاره مسکن با اولویت زوج های دارای فرزند در قالب بودجه سنواتی»

بر وجود زمین یا واحد مسکونی در شهرک‌های اطراف یا شهرهای جدید یا شهرهای مجاور یا زادگاه پدر یا مادر مشروط به اینکه بالاتر از ۵۰۰ هزار نفر نباشد، به انتخاب پدر و در صورت فوت پدر، به انتخاب مادر، بر اساس آیین‌نامه مذکور در تبصره (۳) اختصاص می‌یابد.

ماده الحاقی - کلیه وزارتخانه‌ها و دستگاه‌های زیر مجموعه دولت موظفند دستورالعمل‌ها، برنامه‌ها و منشورات مرتبط با خانواده، فرزندآوری و جمعیت را در چارچوب مصوبات شورای عالی انقلاب فرهنگی تهیه نموده و جهت تحقق تبصره (۴) راهبرد کلان سوم نقشه مهندسی فرهنگی کشور^۱ هر شش ماه یک‌بار به مجلس شورای اسلامی و شورای عالی انقلاب فرهنگی گزارش دهند.

[تبصره (۲) ماده (۳) به شرح زیر اصلاح می‌شود:]

تبصره ۲ - مالکیت زمین یا واحد مسکونی در صورت فوت هر یک از پدر و مادر به ورثه تعلق می‌گیرد.

▪ دیدگاه عدم مغایرت

مجلس شورای اسلامی به موجب اطلاق حکم ماده (۳) سابق دولت را مکلف کرده بود یک قطعه زمین یا واحد مسکونی برای «ساکنین» در روستاها یا شهرهای کمتر از (۵۰۰) هزار نفر به سرپرستان خانواده‌ها در همان محل اعطا کند. از طرفی، مطابق حکم تبصره‌ی الحاقی (۴) سابق ماده (۱)، کلیه تسهیلات این مصوبه (از جمله تسهیلات مقرر شده در ماده (۳)) در شهرستان‌هایی که نرخ باروری آنها بالای (۲/۵) باشد، اعطا نخواهد شد. در نتیجه قانون‌گذار با پیش‌بینی اعطای زمین یا واحد به کلیه «ساکنین» حتی اگر یک روز از سکونت آنها در آن محل گذشته باشد، زمینه‌ی مهاجرت اشخاص از شهرستان‌های با نرخ باروری بالای (۲/۵) به شهرستان‌های مشمول این ماده را فراهم می‌کرد و این موضوع از جهات

۱. تبصره (۴) راهبرد کلان چهارم نقشه مهندسی فرهنگی کشور مصوب جلسات متعدد شورای عالی انقلاب فرهنگی: «تبصره ۴ - نظارت، رصد و پایش مستمر وضعیت خانواده و ارزیابی کمی و کیفی عملکرد دستگاه‌های اجرایی بر اساس شاخص‌های نقشه مهندسی فرهنگی بر عهده شورای عالی انقلاب فرهنگی است.»

مختلف از جمله ایجاد زمینه اجحاف به ساکنان واقعی این شهرستان‌ها، مغایر با موازین شرعی شناخته شد. اکنون که در اصلاحات صورت گرفته در تبصره الحاقی (۴) بند (الف) ماده (۱) تصریح شده است اعطای کلیه تسهیلات این قانون مشروط به آن است که نرخ باروری شهرستان «محل زادگاه پدر» یا «فرزند» بالای (۲/۵) نباشد، اشکال مذکور رفع شده است؛ زیرا با توجه به افزوده شدن «محل زادگاه پدر»، افراد بومی مناطق با نرخ باروری مذکور نمی‌توانند برای بهره‌مندی از تسهیلات مذکور به مناطق با نرخ باروری پایین مهاجرت کنند.

▪ دیدگاه عدم ابهام

الف) دولت به موجب حکم صدر ماده (۳) سابق و تبصره (۱) پیشین آن، ملزم به اعطای «زمین» یا «واحد مسکونی» به ساکنان در روستاها یا شهرها شده بود. از طرفی، قانون‌گذار در ذیل ماده و تبصره (۲) سابق آن در مورد قیمت و مالکیت «زمین‌های» اعطا شده تعیین تکلیف کرده بود و حکمی در خصوص واحدهای مسکونی مقرر نکرده بود. در نتیجه ماده (۳) پیشین و تبصره (۲) سابق آن از سوی شورا واجد ابهام اعلام شد. اکنون نظر به اینکه در متن ماده‌ی اصلاحی و تبصره (۱) و (۲) آن، در خصوص «زمین» و «واحد مسکونی» به صورت توأمان تعیین تکلیف شده است، ابهام فوق منتفی است.

ب) مجلس شورای اسلامی در ماده (۳) پیشین، بدون ارائه‌ی هیچ‌گونه ضابطه و ملاکی، دولت را مکلف به اعطای زمین یا واحد مسکونی به خانواده‌های دارای شرایط مذکور کرده بود. بنابراین ضابطه و ملاک این قبیل اراضی و واحدهای مسکونی دارای ابهام شناخته شد. حال قانون‌گذار در راستای رفع این ابهام، حکم مذکور را مقید به متر از «حداکثر ۲۰۰ متر مربع» و انطباق «با ضوابط حد نصاب ضوابط تفکیک» و همچنین رعایت «طرح‌های هادی روستایی و شهری یا طرح‌های جامع و تفصیلی شهری» کرده است. بنابراین با توجه به قیود اضافه شده به این حکم، ابهام پیشین شورا رفع شده است.

ج) مطابق حکم تبصره (۱) سابق این ماده، برای ساکنان شهرهای بالای (۵۰۰) هزار نفر، زمین یا واحد مسکونی در «شهرک‌های اطراف» یا «شهرهای جدید» یا «شهرهای مجاور» یا «زادگاه زن یا شوهر» اختصاص می‌یافت. از طرفی، روشن نبود در نهایت تعیین زمین یا واحد مسکونی در کدام یک از چهار مکان مذکور خواهد بود و انتخاب بین موارد فوق بر اساس

چه ملاکی و توسط چه کسی صورت می‌گیرد و لذا تبصره از این منظر دارای ابهام اعلام شد. اکنون که در تبصره (۱) اصلاحی، اولاً اعطای زمین یا واحد مسکونی «بسته به اعلام ظرفیت توسط دولت» مقرر شده است و ثانیاً انتخاب زمین یا واحد مسکونی نیز در نهایت به «پدر و در صورت فوت پدر، به انتخاب مادر» سپرده شده، ابهام فوق مرتفع شده است.

د) قانون‌گذار ماهیت اعطای زمین و واحد مسکونی را در ذیل ماده (۳) سابق، «به صورت فروش اقساطی با دو سال تنفس و (۸) سال اقساط» دانسته بود. روشن است اگر ماهیت این واگذاری فروش اقساطی باشد، مالکیت زمین یا واحد مسکونی بلافاصله پس از انعقاد قرارداد، از دولت به متقاضی منتقل خواهد شد و ثمن آن به صورت اقساط پرداخت خواهد شد. اما قانون‌گذار در تبصره (۲) پیشین مقرر کرده بود «مالکیت زمین پس از پرداخت کلیه اقساط انتقال می‌یابد». بنابراین نسبت میان حکم ذیل ماده (۳) و تبصره (۲) سابق آن در خصوص ماهیت قرارداد اعطای زمین یا واحد مسکونی و زمان انتقال مالکیت روشن نبود و موجد ابهام شناخته شد. حال قانون‌گذار در راستای زدودن ابهام مذکور، در ذیل ماده اصلاحی به تفصیل بیان کرده است که ماهیت این انتقال «فروش اقساطی با دو سال تنفس و (۸) سال اقساط» است (در نتیجه مالکیت از ابتدا منتقل می‌شود)، اما تحویل سند رسمی مالکیت (تنها به عنوان دلیل مالکیت) پس از پرداخت آخرین قسط به عمل می‌آید. در نتیجه ابهام پیشین با این تفصیل مجلس شورای اسلامی رفع شده است.

ه) بر طبق حکم ماده (۳) سابق، دولت مکلف شده بود زمین یا واحد مسکونی «به سرپرستان خانواده‌ها» پس از تولد فرزند سوم و بیشتر اعطاء کند. اما به موجب حکم تبصره (۲) سابق، مالکیت زمین «بالمناصفه به زن و شوهر» انتقال می‌یافت. بنابراین نسبت میان حکم صدر ماده پیشین و تبصره (۲) آن در خصوص مالکیت زمین و واحد مسکونی واجد ابهام تشخیص داده شد. حال در اصلاحات این ماده تصریح شده است که مالکیت زمین یا واحد «به صورت مشترک و بالمناصفه به پدر و مادر» خواهد بود. همچنین در تبصره (۲) اصلاحی نیز بیان شده است مالکیت زمین یا واحد در صورت فوت هر یک از پدر و مادر، به «ورثه» آنها منتقل می‌شود. به این ترتیب مجلس شورای اسلامی در خصوص مالکیت زمین یا واحد مسکونی در همه‌ی فرض‌ها تعیین تکلیف کرده است و ابهام مذکور را رفع کرده است.

▪ نظر شورای نگهبان

ماده (۳)، با توجه به اصلاحات به عمل آمده، مغایر با موازین شرع و قانون اساسی شناخته نشد.
تذکر: ۱- در تبصره «۲» ماده (۳) عبارت «بر اساس موازین قانونی ارث به ورثه متوفی» جایگزین عبارت «به ورثه» شود.

***

ماده ۷-

[تبصره (۵) ماده (۷) به شرح زیر اصلاح می‌شود]:
تبصره ۵- وزارتخانه‌های علوم، تحقیقات و فناوری و وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی مکلفند ظرف شش ماه پس از لازم‌الاجرا شدن این قانون پیوست‌های فرهنگی احداث خوابگاه‌های متاهلین را مبتنی بر نظام‌نامه پیوست فرهنگی طرح‌های مهم و کلان کشور مصوب ۱۳۹۲/۴/۱۱ شورای عالی انقلاب فرهنگی تهیه و با تصویب وزیر مربوطه به دانشگاه‌های مرتبط ابلاغ نمایند.

▪ دیدگاه عدم ابهام

وزارت علوم به موجب تبصره (۵) سابق مکلف شده بود پیوست‌های فرهنگی احداث خوابگاه‌های متاهلین را تهیه و با تصویب وزیر به دانشگاه‌ها ابلاغ کند. اما نظر به اینکه وزارت علوم صلاحیت نظارتی بر دانشگاه‌های علوم پزشکی ندارد، مشخص نبود حکم این ماده شامل وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی نیز می‌شد یا خیر و از این حیث واجد ابهام اعلام شد. حال که در تبصره (۵) اصلاحی به تکلیف «وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی» نیز تصریح شده است، ابهام مذکور منتفی است.

▪ نظر شورای نگهبان

تبصره (۵) ماده (۷)، با توجه به اصلاحات به عمل آمده، مغایر با موازین شرع و قانون اساسی شناخته نشد.
تذکر: ۳- در تبصره (۵) ماده (۷) کلمه «وزارت» بعد از عبارت «وزارتخانه‌های علوم، تحقیقات و فناوری و» حذف شود.

* * *

ماده ۱۱-

[در ماده (۱۱) عبارت «خانوارهای مشمول» حذف می‌شود.]
دولت مکلف است به ازای هر فرزند که از ابتدای سال ۱۴۰۰ متولد شود، مبلغ ده میلیون (۱۰/۰۰۰/۰۰۰) ریال تا سقف سالانه ده هزار میلیارد (۱۰/۰۰۰/۰۰۰/۰۰۰/۰۰۰) ریال صرفاً جهت خرید واحدهای صندوق‌های سرمایه‌گذاری قابل معامله در بورس به نام فرزند اختصاص دهد. سازوکار اجرایی از جمله، نحوه خرید و انتخاب صندوق و هزینه‌های مرتبط به پیشنهاد وزارت امور اقتصادی و دارایی به تصویب هیئت وزیران می‌رسد.

▪ دیدگاه عدم ابهام

قانون‌گذار به موجب حکم صدر ماده (۱۱) پیشین، دولت را مکلف کرده بود به ازای «هر فرزند که از ابتدای سال ۱۴۰۰ متولد شود»، مبلغی را جهت خرید واحدهای صندوق‌های سرمایه‌گذاری اختصاص دهد. اما در ذیل ماده سابق مقرر شده بود سازوکار اجرایی این امر از جمله تعیین «خانوارهای مشمول» به تصویب هیئت وزیران برسد. در نتیجه مقصود قانون‌گذار از تکلیف هیئت وزیران به تعیین «خانوارهای مشمول»، واجد ابهام شناخته شد. اما اکنون که در مصوبه‌ی اصلاحی عبارت مذکور حذف شده است، وجهی برای ابهام پیشین متصور نیست.

▪ نظر شورای نگهبان

ماده (۱۱)، با توجه به اصلاحات به عمل آمده، مغایر با موازین شرع و قانون اساسی شناخته نشد.

* * *

ماده ۱۲-

شرکت‌های خودروساز داخلی مکلفند از زمان ابلاغ این قانون یک خودروی ایرانی به قیمت کارخانه به انتخاب و به نام مادر پس از تولد فرزند دوم به بعد در هر نوبت ثبت نام برای یک مرتبه تحویل دهند.

[تبصره ماده (۱۲) به شرح زیر اصلاح می‌شود]:
تبصره - در هر نوبت ثبت نام پنج‌جاه درصد (۵۰٪) خودروها مشمول این ماده می‌باشد و در صورتی که تعداد متقاضیان مشمول از پنج‌جاه درصد (۵۰٪) خودروها در هر نوبت ثبت نام بیشتر باشد، اولویت با مادرانی است که طی دو سال قبل خودرویی دریافت نکرده باشند. در هر صورت، اگر تعداد متقاضیان در اولویت یا خارج از آن، بیشتر از پنج‌جاه درصد (۵۰٪) خودروها باشد، تعیین تکلیف از طریق قرعه‌کشی خواهد بود و سایرین می‌توانند در نوبت‌های بعدی ثبت نام کنند. چنانچه تعداد متقاضیان، کمتر از پنج‌جاه درصد (۵۰٪) خودروها بود، فروش مابقی خودروها بلامانع است.

▪ دیدگاه عدم ابهام

مجلس شورای اسلامی در تبصره‌ی سابق این ماده مقرر کرده بود اگر تعداد متقاضیان مشمول از پنج‌جاه درصد خودروها در هر نوبت ثبت نام بیشتر باشد، قرعه‌کشی از بین مادران، غیرالزامی و «بلامانع» است. این در حالی بود که قانون‌گذار روشن نکرده بود در صورت عدم استفاده‌ی خودروساز از قرعه‌کشی، از چه روشی برای انتخاب مشمولان این ماده استفاده خواهد شد و تبصره از این حیث واجد ابهام شناخته شد. حال که در ذیل تبصره‌ی اصلاحی تصریح شده است اگر تعداد متقاضیان بیشتر از پنج‌جاه درصد خودروها باشد، تعیین تکلیف از طریق «قرعه‌کشی» خواهد بود، ابهام مذکور منتفی است.

▪ نظر شورای نگهبان

ماده (۱۲)، با توجه به اصلاحات به عمل آمده، مغایر با موازین شرع و قانون اساسی شناخته نشد.

***

ماده ۲۲ -

...

[در تبصره (۱) ماده (۲۲) عبارت «طرح‌های مهم و کلان» جایگزین عبارت «طرح‌های مهم کلان» شد.]

تبصره ۱- وزارت راه و شهرسازی مکلف است با همکاری شهرداری‌ها، وزارت بهداشت درمان و آموزش پزشکی، وزارت آموزش و پرورش و سازمان بهزیستی ظرف سه ماه پس از لازم‌الاجراء شدن این قانون، ضوابط و استانداردهای این فضا را با رعایت نظام‌نامه پیوست فرهنگی طرح‌های مهم و کلان کشور مصوب ۱۳۹۲/۴/۱۱ شورای عالی انقلاب فرهنگی و پس از تصویب هیئت وزیران برای اجرا به دستگاه‌های مندرج در این ماده ابلاغ نماید.

■ توضیح تذکر

قانون‌گذار وزارت راه و شهرسازی را به موجب تبصره (۱) سابق مکلف کرده بود ضوابط و استانداردهای فضای مادر و کودک را پس از تصویب هیئت وزیران، برای اجرا به دستگاه‌های مذکور در این ماده ابلاغ کند. نظر به اینکه معمول است ابلاغ مصوبات هیئت وزیران از سوی رئیس‌جمهور یا معاون اول صورت گیرد، شورای نگهبان در مرحله‌ی قبل نسبت به اصلاح این موضوع تذکر داد. حال که در مصوبه اصلاحی نیز تغییری در متن تبصره از این حیث به عمل نیامده است، شایسته است تذکر مذکور اعمال شود.

■ نظر شورای نگهبان

تذکر: ۴- ردیف «۱-۴» از تذکرات سابق شورا در خصوص ابلاغ مصوبه هیئت وزیران از سوی رئیس‌جمهور، باقی است.

***

ماده ۲۵- ...

[تبصره الحاقی ماده (۲۵) به شرح زیر اصلاح می‌شود:]

تبصره الحاقی- شمول این ماده در بخش غیردولتی مشروط به آن خواهد بود که جبران هزینه آن در بودجه سنواتی پیش‌بینی شده باشد.

■ دیدگاه عدم مغایرت

تبصره‌ی الحاقی سابق، شمول حکم ماده در بخش خصوصی را مشروط به جبران هزینه‌ی تحمیل شده توسط دولت از طریق تصویب هیئت وزیران دانسته بود. اما پیش‌بینی نشدن طی

فرآیند قانونی بودجه برای جبران هزینه‌های مذکور، مغایر با اصل (۵۲) قانون اساسی شناخته شد. اکنون که در اصلاحات این تبصره به پیش‌بینی شدن جبران این هزینه‌ها در «بودجه سنواتی» تصریح شده است، اشکال پیشین شورا رفع شده است.

▪ نظر شورای نگهبان

ماده (۲۵)، با توجه به اصلاحات به عمل آمده، مغایر با موازین شرع و قانون اساسی شناخته نشد.

***

ماده ۳۸-

[در ماده (۳۸) عبارت «و نظارت شورای فرهنگی اجتماعی زنان و خانواده» حذف می‌شود.]

وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی مکلف است در چارچوب مصوبات شورای عالی انقلاب فرهنگی آموزش‌های حین ازدواج را به تمامی زوجین اعم از دانشجو و غیردانشجو ارائه دهد. آموزش‌دهندگان موضوع این حکم با تأیید نهاد نمایندگی ولی فقیه در دانشگاه علوم پزشکی مربوطه انتخاب می‌شود. تبصره - ...

▪ دیدگاه عدم مغایرت

شورای نگهبان پیش‌بینی نظارت شورای فرهنگی اجتماعی زنان و خانواده بر عملکرد وزارت بهداشت در خصوص ارائه‌ی آموزش‌های حین ازدواج در ماده (۳۸) سابق را مغایر با نظام اداری صحیح، موضوع بند (۱۰) اصل (۳) قانون اساسی تشخیص داد. حال که در اصلاحات صورت گرفته نظارت شورای مذکور حذف شده است، ایراد پیشین شورا نیز منتفی شده است.

▪ نظر شورای نگهبان

ماده (۳۸)، با توجه به اصلاحات به عمل آمده، مغایر با موازین شرع و قانون اساسی شناخته نشد.

* * *

ماده ۵۲-

[ماده (۵۲) به شرح زیر اصلاح می‌شود:]

ماده ۵۲- عقیم‌سازی دائم زنان و مردان و یا مواردی که احتمال برگشت‌پذیری در آنها ضعیف یا بسیار دشوار باشد (همچون بستن لوله‌ها) ممنوع است. عقیم‌سازی زنان (در هر کدام از حالات مذکور) در مواردی که بارداری برای مادر خطر جانی دارد یا ضرر مهم همچون عوارض جسمی جدی یا حرج (مشقت شدید غیرقابل تحمل) ایجاد می‌کند و راه دیگری هم وجود نداشته باشد و دفع ضرر یا حرج مذکور با پیشگیری‌های موقت امکان‌پذیر نباشد، از این امر مستثنی می‌باشد.

▪ دیدگاه ابهام

قانون‌گذار به موجب حکم ماده (۵۲) سابق، عقیم‌سازی دائم یا موقت (در مواردی که بازگشت‌پذیری دشوار است) را منع کرده بود و تنها استثنای این امر را مواردی دانسته بود که بارداری خطر جانی برای مادر داشته باشد. اما روشن نبود استثنای پیش‌گفته موارد دیگری مانند وجود خطر جسمی جدی یا حرج شدید برای مادر که البته راه دیگری غیر از عقیم‌سازی نیز برای جلوگیری از بارداری برای آن وجود نداشت (یا راه‌های دیگر موجب حرج باشد) را شامل می‌شد یا خیر. لذا از این منظر واجد ابهام شناخته شد. حال قانون‌گذار در مقام رفع این ابهام، علاوه بر مواردی که بارداری خطر جانی برای مادر ایجاد می‌کند، موارد دیگری که بارداری «ضرر مهم همچون عوارض جسمی جدی یا حرج» برای مادر ایجاد می‌کند را نیز به آن افزوده است. اما با توجه به اطلاق فتوای مقام معظم رهبری (حفظه‌الله)،^۱ اینکه فرزندآوری (بعد از زایمان) موجب ضرر یا حرج باشد نیز از موارد جایز

۱. «سؤال ۱۲۵۷- آیا زن سالمی که حاملگی برای او ضرری ندارد، جایز است از طریق عزل یا دستگاه دیافراگم یا خوردن دارو و یا بستن لوله‌های رحم، از بارداری جلوگیری کند، و آیا جایز است شوهرش او را وادار به استفاده از یکی از این راه‌ها غیر از عزل نماید؟

عقیم‌سازی است. در نتیجه استثنائات مذکور در ماده (۵۲) اصلاحی، از این حیث که روشن نیست آیا موارد ضرر و حرج بعد از زایمان را نیز شامل می‌شود یا خیر، دارای ابهام است.

■ نظر شورای نگهبان

۱- ماده (۵۲) از این جهت که آیا حکم ماده شامل ضرر یا حرج بعد از زایمان نیز می‌شود یا خیر ابهام دارد؛ پس از رفع ابهام اظهار نظر خواهد شد.

* * *

ماده ۵۳-

۱- ...

[بند (۲) ماده (۵۳) به شرح زیر اصلاح می‌شود:]

۲- اصلاح روش‌های غربالگری و تشخیصی و عملکرد مورد استفاده برای مادر و جنین در جهت حفظ آنها و منتفی کردن احتمال خطر برای آنها و به استاندارد روز رساندن مقادیر مثبت و منفی کاذب نتایج و تفاسیر آزمایش‌ها و تصویربرداری‌ها با رعایت شاخص‌های به‌روز و استانداردهای علمی و تعیین مسئولیت تجویزکننده و انجام‌دهنده خدمات؛

۳- ...

[تبصره (۳) ماده (۵۳) به شرح زیر اصلاح می‌شود:]

تبصره ۳- آزمایش غربالگری و تشخیص ناهنجاری جنین صرفاً به درخواست یکی از والدین و با تشخیص پزشک متخصص، مبنی بر احتمال قابل توجه نسبت به وجود عارضه جدی در جنین، یا احتمال ضرر جسمی جدی و خطر جانی ادامه بارداری برای مادر یا جنین مبتنی بر منابع معتبر علمی تجویز می‌گردد، مشروط به آنکه احتمال ضرر آزمایش

→

جواب: جلوگیری از بارداری فی نفسه به طریق عزل، اشکال ندارد و همچنین استفاده از راه‌های دیگر هم اگر با یک غرض عقلایی صورت گیرد و ضرر قابل ملاحظه‌ای هم نداشته و با اجازه شوهر بوده و مستلزم لمس و نظر حرام نباشد، اشکال ندارد ولی شوهر حق ندارد همسر خود را به این کار وادار نماید. (اجوبه‌الاستفتائات حضرت آیت‌الله العظمی خامنه‌ای مدظله‌العالی)

غربالگری و تشخیص ناهنجاری حسب مورد اقوی از احتمال یا محتمل
ضرر نسبت به جنین و مادر نباشد و همچنین والدین یا پزشک احتمال
عقلایی سقط در اثر آزمایش غربالگری و تشخیص ناهنجاری را ندهند.
 تبصره الحاقی - ...

▪ دیدگاه ابهام

اطلاق حکم مقرر شده در تبصره (۳) سابق مبنی بر تجویز انجام آزمایش تشخیص ناهنجاری جنین «صرفاً به درخواست والدین» و با تشخیص پزشک در خصوص «احتمال قابل توجه نسبت به وجود عارضه‌ی جدی در جنین یا احتمال ضرر جسمی جدی و خطر جانی ادامه‌ی بارداری برای مادر یا جنین»، از جهات مختلفی واجد اشکال شرعی شناخته شد: اولاً با توجه به اینکه انجام آزمایشات مذکور ممکن بود عوارض جدی برای سلامت جنین یا مادر داشته باشد، مطابق موازین شرعی باید محدود به مواردی شود که احتمال ضرر ناشی از انجام آزمایش، ضعیف‌تر از احتمال خطر ناشی از احتمال وجود بیماری در جنین یا مادر باشد یا حتی اگر احتمال ضرر آزمایش بالاتر از خطر وجود بیماری است، خطر محتمل ناشی از بیماری بسیار بالا باشد. ثانیاً اطلاق لزوم درخواست توأمان والدین برای انجام آزمایش، مغایر با شرع مقدس است. ثالثاً مطابق موازین فقهی، انجام آزمایش در صورتی که حتی با احتمال ضعیف عقلایی منجر به سقط جنین شود، حرام است. حال قانون‌گذار در راستای تأمین نظر شورا: اولاً درخواست «یکی از والدین» را برای آزمایش غربالگری کافی دانسته است و اشکال شرعی مذکور را رفع کرده است. ثانیاً انجام آزمایشات مذکور را مقید به مواردی که «احتمال عقلایی سقط در اثر آزمایش غربالگری» وجود ندارد تجویز کرده است و اشکال شرعی دیگر شورا در مورد حرمت آزمایش در موارد محتمل سقط را رفع کرده است. ثالثاً انجام آزمایشات غربالگری را مشروط به آنکه احتمال ضرر آزمایش غربالگری اقوی از احتمال یا محتمل «ضرر» نسبت به جنین و مادر نباشد، کرده است. اما روشن نیست مقصود قانون‌گذار از ضرر مذکور نسبت به جنین و مادر، شامل ضرر روحی و روانی نیز می‌شود یا خیر و از این جهت دارای ابهام است؛ زیرا اگر مقصود قانون‌گذار تنها شامل ضرر جسمانی باشد، این حکم مغایر با موازین شرعی خواهد بود.

▪ دیدگاه عدم ابهام

مجلس شورای اسلامی در بند (۲) سابق این ماده، وزارت بهداشت را مکلف به اصلاح روش‌های غربالگری و تشخیصی در جهت حفظ حفظ مادر و جنین کرده بود. اما روشن نبود تکلیف پیش‌گفته، انجام آزمایشات پزشکی دارای احتمال خطر (ولو احتمال اندک خطر) برای سلامت جنین را تجویز کرده بود یا با درج قید «در جهت حفظ حفظ مادر و جنین»، اصلاح روش‌های غربالگری در جهت حذف چنین آزمایشاتی را مورد حکم قرار داده بود. در نتیجه موجد ابهام تشخیص داده شد. اکنون که در اصلاحات صورت گرفته در این بند، قانون‌گذار اصلاح روش‌های غربالگری مورد استفاده برای مادر و جنین را مقید به «منتفی کردن احتمال خطر برای آنها» کرده است، ابهام پیشین شورا با تصریح قانون‌گذار به این امر منتفی شده است.

▪ نظر شورای نگهبان

۲- تبصره (۳) ماده (۵۳) از این جهت که آیا شامل ضرر روانی نیز می‌شود یا خیر ابهام دارد؛ پس از رفع ابهام اظهار نظر خواهد شد.

* * *

ماده ۵۶-

[ماده (۵۶) و تبصره (۱) آن به شرح زیر اصلاح می‌شود:]
سقط جنین ممنوع بوده و از جرایم دارای جنبه عمومی می‌باشد و طبق قانون، موجب مجازات است و دیه و حبس و ابطال پروانه پزشکی بر اساس مواد (۷۱۶) تا (۷۲۰) قانون مجازات اسلامی^۱ (کتاب پنجم - مجازات‌های

۱. مواد (۷۱۶) تا (۷۲۰) قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲/۲/۱ کمیسیون قضایی و حقوقی مجلس شورای اسلامی: «ماده ۷۱۶- دیه سقط جنین به ترتیب ذیل است:

الف- نطفه‌ای که در رحم مستقر شده است، دو صدم دیه کامل
ب- علقه که در آن جنین به صورت خون بسته درمی‌آید، چهار صدم دیه کامل
پ- ...

تعزیری و بازدارنده) و این قانون انجام می‌شود.

مادر صرفاً در مواردی که احتمال بدهد شرایط زیر محقق می‌شود، می‌تواند درخواست سقط جنین را به مراکز پزشکی قانونی تقدیم نماید. کلیه مراکز پزشکی قانونی در مراکز استان‌ها مکلفند درخواست‌های واصله را فوراً به کمیسیون سقط قانونی ارجاع نمایند. این کمیسیون مرکب از یک قاضی ویژه، یک پزشک متخصص متعهد و یک متخصص پزشک قانونی در استخدام سازمان پزشکی قانونی، حداکثر ظرف یک هفته تشکیل می‌شود. رأی لازم توسط قاضی عضو کمیسیون با رعایت اصل عدم جواز سقط در موارد تردید صادر می‌گردد.

قاضی عضو در کمیسیون مذکور با حصول اطمینان نسبت به یکی از موارد ذیل مجوز سقط قانونی را با اعتبار حداکثر پانزده روزه صادر می‌نماید:

الف- در صورتی که جان مادر به شکل جدی در خطر باشد و راه نجات مادر منحصر در اسقاط جنین بوده و سن جنین کمتر از چهار ماه باشد و نشانه‌ها و امارات ولوج روح در جنین نباشد،

ب- در مواردی که اگر جنین سقط نشود مادر و جنین هر دو فوت می‌کنند و راه نجات مادر منحصر در اسقاط جنین است،

ج- چنانچه پس از اخذ اظهارات ولی، جمیع شرایط زیر احراز شود:

→

ماده ۷۱۷- هرگاه در اثر جنایت وارد بر مادر، جنین از بین برود، علاوه بر دیه یا ارزش جنایت بر مادر، دیه جنین نیز در هر مرحله‌ای از رشد که باشد پرداخت می‌شود.

ماده ۷۱۸- هرگاه زنی جنین خود را، در هر مرحله‌ای که باشد، به عمد، شبه عمد یا خطا از بین ببرد، دیه جنین، حسب مورد توسط مرتکب یا عاقله او پرداخت می‌شود.

تبصره- ...

ماده ۷۱۹- هرگاه چند جنین در یک رحم باشند سقط هریک از آنها، دیه جداگانه دارد.

ماده ۷۲۰- دیه اعضا و دیگر صدمات وارد بر جنین در مرحله‌ای که استخوان‌بندی آن کامل شده ولی روح در آن دمیده نشده است به نسبت دیه جنین در این مرحله محاسبه می‌گردد و بعد از دمیده شدن روح، حسب جنسیت جنین، دیه محاسبه می‌شود و چنانچه بر اثر همان جنایت جنین از بین برود، فقط دیه جنین پرداخت می‌شود.»

- رضایت مادر
- وجود حرج (مشقت شدید غیرقابل تحمل) برای مادر
- وجود قطعی ناهنجاری‌های جنینی غیرقابل درمان، در مواردی که حرج مربوط به بیماری یا نقص در جنین است
- فقدان امکان جبران و جایگزینی برای حرج مادر
- فقدان نشانه‌ها و امارات ولوج روح
- کمتر از چهار ماه بودن سن جنین
- تبصره ۱- رأی صادره ظرف یک هفته قابل اعتراض در شعبه یا شعب اختصاصی دادگاه تجدید نظر، به ریاست قاضی یا قضات ویژه منصوب رئیس قوه قضائیه در این امر می‌باشد و دادگاه مذکور حداکثر باید ظرف یک هفته تصمیم خود را اعلام کند.
- تبصره ۲- ...

▪ دیدگاه عدم ابهام

الف) به موجب حکم ذیل ماده (۵۶) سابق، قاضی عضو کمیسیون مذکور، در صورتی که به تشخیص اطمینان‌بخش نسبت به «تهدید جدی حیات مادر دست یابد» یا اینکه «پس از اخذ اظهارات ولی، جمیع شرایط مذکور در این مقرر را احراز نماید»، مجوز سقط قانونی را صادر می‌کرد. حکم مذکور از این حیث که روشن نبود قاضی برای صدور جواز سقط دو موجب مستقل «تهدید جدی حیات مادر» و «احراز جمیع شرایط مذکور در این ماده» را پیش‌رو داشت یا صدور جواز سقط ناشی از «تهدید جدی حیات مادر» نیز منوط به احراز دیگر شرایط مذکور بود، واجد ابهام شناخته شد. اکنون که در بند الف) مصوبه‌ی اصلاحی تصریح شده است مواردی که «جان مادر به شکل جدی در خطر باشد» موجب مستقلی برای سقط جنین است، ابهام پیشین شورا رفع شده است.

ب) مطابق حکم تبصره (۱) پیشین، رأی صادره از سوی قاضی عضو کمیسیون مذکور، ظرف یک هفته قابل اعتراض در «دادگاه صالح» بود. از طرفی، مشخص نبود منظور قانون‌گذار از عبارت «دادگاه صالح»، اشاره به «شعب دیوان عدالت اداری» یا «شعب محاکم تجدید نظر استان» یا حتی مرجع قضایی دیگری بود. در نتیجه عبارت فوق دارای ابهام تشخیص داده

شد. حال به موجب تبصره (۱) اصلاحی روشن شده است «دادگاه تجدید نظر استان» صلاحیت رسیدگی به اعتراض از آرای کمیسیون مذکور را دارد و در نتیجه ابهام سابق منتفی است.

▪ دیدگاه مغایرت

مجلس شورای اسلامی در بند (الف) و (ج) ماده‌ی اصلاحی، «کمتر از چهار ماه بودن سن جنین» را شرط لازم برای صدور مجوز سقط جنین دانسته است و عبور سن جنین از چهار ماه را دلیل ولوج (دمیده شدن) روح در جنین و مانع از سقط دانسته است. این در حالی است که در منابع فقهی، چنین زمانی به عنوان مبدأ قطعی ولوج روح در جنین ذکر نشده است و در این خصوص باید از امارات و قرائن دیگر پی به زمان ولوج روح در جنین برد. بنابراین اینکه قانون‌گذار سن چهار ماه را به عنوان زمان قطعی ولوج روح در جنین تلقی کرده است، مغایر با موازین شرعی است.

▪ دیدگاه عدم مغایرت

با توجه به اینکه رویکرد کلی قانون‌گذار در این مصوبه، توجه به مصلحت بسیار مهم رشد جمعیت است، مضیق کردن موارد سقط جنین نیز گامی در راستای تحقق مصلحت مذکور است. بنابراین حتی اگر ولوج روح در چهارماهگی جنین در منابع فقهی به اثبات نرسیده باشد، از این منظر که قانون‌گذار با ذکر این قید به دنبال کاهش موارد سقط جنین (به ویژه مواردی که سقط صرفاً ناشی از احتمال وجود بیماری در جنین، آن هم به سبب آزمایش‌های دارای خطای غربال‌گری است) و در نتیجه رشد جمعیت بوده است، حکم مذکور مغایرتی با موازین شرعی ندارد.

▪ نظر شورای نگهبان

ماده (۵۶)، با توجه به اصلاحات به عمل آمده، مغایر با موازین شرع و قانون اساسی شناخته نشد.

***

[در ماده (۶۱)، عبارت «مشمول حکم ماده» جایگزین عبارت «از مصادیق موضوع ماده» شد و بعد از عبارت «مصوب ۱۳۹۲/۲/۱» واژه «محسوب» حذف گردید.

در ماده (۶۱)، در صدر ماده عبارت «به قصد نتیجه یا علم به تحقق آن» بعد از عبارت «تمامیت جسمانی جنین» اضافه شد. ارتکاب گسترده جنایت علیه تمامیت جسمانی جنین به قصد نتیجه یا علم به تحقق آن، به گونه‌ای که موجب ورود خسارت عمده به تمامیت جسمانی جنین‌ها یا مادران در حد وسیع گردد مشمول حکم ماده (۲۸۶) قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲/۲/۱ می‌گردد.

تبصره الحاقی ۱- ...

[در تبصره (۲)، عبارت «ماده فوق» به عبارت «ماده فوق‌الذکر» اصلاح شد.]

تبصره الحاقی ۲- هرکس به هر عنوان به طور گسترده دارو، مواد و وسایل سقط غیرقانونی جنین را فراهم و یا معاونت و مباشرت به سقط غیرقانونی جنین به طور وسیع نماید و یا در چرخه تجارت سقط جنین فعال و یا موثر باشد در صورتی که مشمول ماده فوق‌الذکر نباشد، علاوه بر مجازات تعزیری درجه دو، به پرداخت جزای نقدی معادل دو تا پنج برابر عواید حاصل از ارتکاب جرم محکوم می‌گردد.

■ توضیح تذکر

۱. ماده (۲۸۶) قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲/۲/۱ کمیسیون قضایی و حقوقی مجلس شورای اسلامی: «ماده ۲۸۶- هرکس به طور گسترده، مرتکب جنایت علیه تمامیت جسمانی افراد، جرایم علیه امنیت داخلی یا خارجی کشور، نشر اکاذیب، اختلال در نظام اقتصادی کشور، احراق و تخریب، پخش مواد سمی و میکروبی و خطرناک یا دایر کردن مراکز فساد و فحشا یا معاونت در آنها گردد به گونه‌ای که موجب اختلال شدید در نظم عمومی کشور، ناامنی یا ورود خسارت عمده به تمامیت جسمانی افراد یا اموال عمومی و خصوصی، یا سبب اشاعه فساد یا فحشا در حد وسیع گردد مفسد فی الارض محسوب و به اعدام محکوم می‌گردد.

تبصره- ...»

مجلس شورای اسلامی در تبصره الحاقی (۲) سابق مقرر کرده بود در صورتی که رفتار مرتکب «مشمول ماده فوق نباشد» به مجازات دیگری محکوم می‌شود. اما با توجه به اینکه مقصود قانون‌گذار از «ماده فوق» اشاره به حکم ماده (۶۱) بود، شورا متذکر شد که قید «فوق» از عبارت مذکور حذف شود. حال در اصلاحات صورت گرفته در این تبصره عبارت «ماده فوق» به عبارت «ماده فوق‌الذکر» اصلاح شده است. در نتیجه همچنان تذکر قبلی پابرجاست و شایسته است عبارت مذکور اصلاح شود و عبارتی مانند «مشمول این ماده» جایگزین آن شود.

▪ نظر شورای نگهبان

تذکر: ۵- در تبصره (۳)^۱ ماده (۶۱) عبارت «ماده فوق‌الذکر» به عبارت «حکم این ماده» اصلاح شود.

* * *

ماده ۷۲- دولت مکلف است جهت اجرای احکام این قانون، بودجه لازم را در قوانین بودجه سنواتی و ردیف‌های مشخص از محل درآمدهای ذیل بر حسب نیاز تأمین و اختصاص دهد:

۱- اعتبارات هزینه‌ای:

الف - ...

[جزء (ج) بند (۱) ماده (۷۲) به شرح زیر اصلاح می‌شود:]

ج- دو درصد (۲٪) از یک دوازدهم هزینه‌های جاری شرکت‌های دولتی، بانک‌ها و مؤسسات انتفاعی وابسته به دولت که سودده و فاقد زیان انباشت هستند

[جزء (چ) بند (۱) ماده (۷۲) حذف می‌شود.]

ح - ...

[در تبصره (۱) ماده (۷۲) عبارت «در مواردی که بودجه پیش‌بینی شده کفاف لازم را نمی‌دهد، دولت می‌تواند تسهیلات مذکور در این قانون را به

۱. تبصره (۲) مقصود بوده است و عبارت دارای اشکال عبارتی است.

ساکنین شهرستان‌هایی که نرخ باروری بالاتری دارند، اختصاص ندهد.»
حذف و هشت تبصره به شرح زیر، ذیل آن الحاق می‌شود:
تبصره ۱- اجرای احکام این قانون در سال ۱۴۰۰ در چهارچوب موارد پیش‌بینی شده در قانون بودجه سال ۱۴۰۰ کل کشور خواهد بود.
تبصره الحاقی ۱- اجرای مواد (۲۰) و (۲۲)، جمعاً از محل ده درصد (۱۰٪) منابع حاصله از بند (الف) اعتبارات هزینه‌ای اجرا و در همان حد، محدود خواهد شد.

تبصره الحاقی ۲- اجرای ماده (۲۴)، از محل سی درصد (۳۰٪) منابع حاصله از بند الف اعتبارات هزینه‌ای اجرا و در همان حد محدود خواهد شد.

تبصره الحاقی ۳- کلیه دستگاه‌های مذکور در ماده (۲۹) قانون برنامه ششم توسعه، می‌توانند پنج درصد (۵٪) از منابع حاصله از بند (الف) اعتبارات هزینه‌ای این ماده را برای اجرای تکالیف ماده (۲۸) این قانون هزینه کنند. اجرای ماده (۲۸)، در حدود پنج درصد (۵٪) منابع حاصله از بند (الف) اعتبارات هزینه‌ای اجرا و در همان حد، محدود خواهد شد.

تبصره الحاقی ۴- اجرای ماده (۳۰)، از محل پنج درصد (۵٪) منابع حاصله از بند (الف) اعتبارات هزینه‌ای اجرا و در همان حد محدود خواهد شد.

تبصره الحاقی ۵- تسهیلات بانکی موضوع ماده (۱۰)، (۶۸) و (۶۹)، منوط به تصویب آن در بودجه سنواتی خواهد بود.

تبصره الحاقی ۶- اجرای ماده (۴۱)، از محل پنج درصد (۵٪) منابع حاصله از بند (الف) اعتبارات هزینه‌ای اجرا و در همان حد محدود خواهد شد.

تبصره الحاقی ۷- اجرای ماده (۴۶)، از محل یک درصد (۱٪) منابع حاصله از بند (الف) اعتبارات هزینه‌ای اجرا و در همان حد محدود خواهد شد.

تبصره الحاقی ۸- اجرای ماده (۵۰)، از محل چهار درصد (۴٪) منابع حاصله از بند (الف) اعتبارات هزینه‌ای اجرا و در همان حد محدود خواهد شد.

خواهد شد.

[تبصره (۲) ماده (۷۲) به شرح زیر اصلاح می‌شود:]

تبصره ۲- کلیه اعتبارات مذکور در این ماده در چارچوب تبصره‌های فوق، صد درصد (۱۰۰٪) تخصیص می‌یابد.

▪ دیدگاه عدم ابهام

الف) مجلس شورای اسلامی در ماده (۷۲) سابق در جهت جبران بار مالی اجرای این مصوبه، اعتبارات هزینه‌ای متعددی را پیش‌بینی کرده بود. اما علی‌رغم این پیش‌بینی، روشن نبود آیا اعتبارات مذکور طریق متناسبی جهت جبران تمام هزینه‌های اجرای این مصوبه خواهد بود یا خیر و شورای نگهبان ماده (۷۲) را از این حیث واجد ابهام شناخت. اکنون که در اصلاحات این ماده اولاً به موجب بند (ج) اصلاحی، درصدی از هزینه‌های جاری شرکت‌های دولتی، بانک‌ها و مؤسسات انتفاعی دولتی را به منابع مالی اجرای این مصوبه افزوده شده است. ثانیاً در (۸) تبصره‌ی الحاقی به این ماده، اجرای بسیاری از احکام این قانون که دارای بار مالی بوده است را محدود به میزان اعتبار تعیین شده کرده است (به این معنا که اجرای تکالیف محدود به میزان منابع حاصل شده خواهد بود و از آن تجاوز نمی‌کند)، ابهام پیشین شورا در این خصوص رفع شده است.

ب) حکم مقرر شده در ذیل تبصره (۱) سابق مبنی بر اختیار دولت در عدم تخصیص تسهیلات مقرر در این مصوبه به ساکنان شهرستان‌هایی که نرخ باروری بالاتری دارند، از این حیث که روشن نبود تنها اختصاص به سال ۱۴۰۰ داشت یا در تمام سال‌های اجرای این مصوبه، اختیار مزبور وجود داشت، واجد ابهام معرفی شد. حال با توجه به اینکه در اصلاحات صورت گرفته در تبصره (۱)، به کلی حکم مذکور از متن آن حذف شده است، ابهام پیشین شورا نیز منتفی شده است.

▪ نظر شورای نگهبان

ماده (۷۲)، با توجه به اصلاحات به آمده، مغایر با موازین شرع و قانون اساسی شناخته نشد.

مقام معظم رهبری حضرت آیت الله خامنه‌ای (مدظله العالی)

در دیدار با اعضای شورای نگهبان (۱۳۷۹/۴/۲۸):

«... شما استدلال دارید، اما این استدلال برای مجلس، گاهی معلوم نیست، گاهی برای مجمع تشخیص هم درست معلوم نیست، ... در حالی که خوب است در متن آن حکم اشاره‌ای به استدلال بشود و در یک محل یا جداگانه آن استدلال به تفصیل نوشته بشود.»

پژوهشکده شورای نگهبان

گزارش استدلالی

پژوهشکده شورای نگهبان

تهران، خیابان شهید سپهبد قرنی،
کوچه شهید دهقانی نیا، پلاک ۱۲
صندوق پستی: ۱۴۶۳-۱۳۱۴۵

تلفن: ۰۲۱-۸۸۳۲۵۰۴۵

نمابر: ۰۲۱-۶۴۰۱۴۸۱۷

www.shora-rc.ir
nashr@shora-rc.ir